אף במוציא את המת לקוברו אמר רבא ומודה ר' שמעון במר לחפור בו וספר תורה לקרות בו דחייב פשיטא דאי הא נמי מלאכה שאינה צריכה לגופה היא אלא מלאכה שצריכה לגופה לרבי שמעון היכי משכחת לה מהו דתימא עד דאיכא לגופו ולגופה כגון מר לעשות לו טס ולחפור ספר תורה להגיה ולקרות בו קא משמע לן ההוא שכבא דהוה בדרוקרא שרא רב נחמן בר יצחק לאפוקיה לכרמלית א"ל רבי יוחנן אחוה דמר בריה דרבנא לרב נחמן בר יצחק כמאן כר"ש אימר דפטר ר"ש מחיוב חטאת איסורא דרבנן מיהא איכא א"ל האלהים דעיילת ביה את ואפילו לר' יהודה (שרי) דמי קאמינא לרה"ר לכרמלית קאמינא [א]גדול כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה שבתורה [ב]תנן התם [ג]התולש סימני טומאה והכוה המחיה עובר בלא תעשה איתמר אחת משתים חייב [ד]אחת משלש רב נחמן אמר חייב רב ששת אמר פטור רב נחמן אמר חייב אהני מעשיו דאי משתקלא חדא אחריתי אזלה לה טומאה רב ששת [ה]אמר פטור השתא מיהת הא איתא לטומאה אמר רב ששת מנא אמינא לה דתנן וכן כזית מן המת וכזית מן הנבילה חייב הא חצי זית פטור והתניא חצי זית חייב מאי לאו הא דתניא חייב דאפיק חצי זית מכזית והא דתנן פטור דאפיק חצי זית מכזית ומחצה ורב נחמן אידי ואידי חייב והא דתנן פטור דאפיק חצי זית ממת גדול: **מתני'** [ו]הנוטל צפרניו זו בזו או בשיניו וכן שערו וכן שפמו וכן זקנו וכן הגודלת וכן הכוחלת וכן הפוקסת רבי אליעזר מחייב וחכמים אוסרין משום שבות: **גמ'** אמר ר"א [ז]מחלוקת ביד אבל בכלי (א) חייב פשיטא זו בזו תנן מהו דתימא רבנן בכלי נמי פטרי והא דקתני זו בזו להודיעך כחו דר' אליעזר קא משמע לן ואמר רבי אלעזר [ח]מחלוקת לעצמו אבל לחבירו דברי הכל פטור פשיטא צפרניו תנן מהו דתימא רבי אליעזר לחבירו נמי מחייב והא דקתני צפרניו להודיעך כחן דרבנן קמ"ל: וכן שערו כו': תנא [ט]הנוטל מלא [י]פי הזוג חייב וכמה מלא פי הזוג אמר רב יהודה שתים והתניא ולקרחה שתים אימא וכן לקרחה שתים תניא נמי הכי [כ]הנוטל מלא פי הזוג בשבת חייב וכמה מלא פי הזוג שתים רבי אליעזר אומר אחת [ל]ומודים חכמים לר"א במלקט לבנות מתוך שחורות שאפילו אחת חייב [מ]ודבר זה אף בחול אסור משום שנאמר [ו]לא ילבש גבר שמלת אשה [נ]תניא [ס]ר"ש בן אלעזר אומר צפורן שפירש רובה וציצין שפרשו רובן ביד מותר בכלי חייב חטאת מי איכא מידי דבכלי חייב חטאת וביד מותר לכתחלה הכי קאמר פירשו רובן ביד מותר בכלי פטור אבל אסור לא פירשו רובן ביד פטור אבל אסור בכלי חייב חטאת אמר רב יהודה הלכה כרבי שמעון בן אלעזר אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן [ע]והוא שפרשו כלפי מעלה ומצערות אותו: וכן הגודלת כו': גודלת כוחלת ופוקסת משום מאי מחייבא אמר רבי אבין א"ר יוסי בר' חנינא גודלת משום אורגת כוחלת משום כותבת פוקסת משום טווה אמרו רבנן קמיה דרבי אבהו וכי דרך אריגה בכך וכי דרך כתיבה בכך וכי דרך טויה בכך אלא א"ר אבהו לדידי מפרשא לי מיניה דר' יוסי בר' חנינא

כוחלת

אף במוציא את המת לקוברו. ולא תימא לא פטר אלא במניחו לחוץ דאין צורך לא לגופו של מוציא ולא לגופה של הוצאה דאפילו הוא צורך המת פטור: **מר לחפור בו.** שהוא צורך המוציא: **מר לעשות לו טס ולחפור.** מרא שנסדק פיו וצריך להושיב עליו כמין טס דק שיהא ראוי לחפור: **להגיה ולקרות: לאפוקיה לכרמלית.** שהיה מוטל בבזיון או בדליקה או בחמה ואי משום טלטול מניח עליו ככר או תינוק: **לא תעשה.** לאו דלא תסור[ו] כי הכא: **התולש סימני טומאה.** שתי שערות לבנות שבבהרת מטמאה בהן: **והכוה את המחיה.** מחית בשר חי והוא סימן טומאה בשאת והכוה זה לבטלה משום מחיה ולטהרה: **עובר בלא תעשה.** דהשמר בנגע הצרעת (דברים כד): **אחד מב'.** שלא היו בה אלא שתי שערות ותלש האחד: **חייב.** דשקלה לטומאה שאין מטמאה בפחות מב' דהכי ילפינן לה בת"כ[ח] שיער שנים וחייב מלקות: **מאי לאו הא דתני חייב דאפיק חצי זית מכזית.** דשקליה ובטליה לשיעורא: **והא דתני פטור דאפיק חצי זית מכזית ומחצה.** דאף על גב דממעט לשיעור לאו מילתא היא ולא אמרינן אהני דאי שקיל מיניה פורתא תו ליתא לשיעורא: **ממת גדול.** דלא אהני מידי: **מתני' וכן שערו.** תולש שער ראשו בידיו: **וכן הגודלת.** שערה: **וכן הכוחלת.** עיניה: **וכן הפוקסת.** יש מרבותי אומרים מתקנת שערה במסרק או בידיה ויש שמפרשין טחה כמין בצק על פניה וכשנוטלו מאדים הבשר[ט]: **רבי אליעזר מחייב.** בכולם חטאת וחכמים אוסרין משום שבות וטעמא דרבי אליעזר מפרש בגמרא משום מאי מיחייב: **גמ' מחלוקת ביד.** בהא שנוטלן בידו ולא בכלי הוא דפטרי רבנן שאין דרך גזיזה בכך בחול: **מהו דתימא בכלי נמי פטרי רבנן.** דאין כאן משום גוזז דלא שייך אלא בצמר בהמה: **מחלוקת לעצמו.** בהא הוא דמחייב ר' אליעזר שיכול לאמן ידו לעצמו לתקנו בלא כלי: **אבל לחברו.** אין יכול לאמן את ידו ליטול יפה בלי כלי: **פשיטא צפרניו תנן.** של עצמו: **הנוטל מלא פי הזוג.** מלא ראש המספרים: **חייב.** בשבת לרבנן בכלי לר' אליעזר אף ביד וזהו שיעורו: **והא תניא.** בההיא ברייתא כסיפא ולקרחה שהזהירה תורה לא תשימו קרחה (דברים יד) שתים הוי קרחה מכלל דפי הזוג לאו ב' שערות נינהו: **תניא נמי הכי.** כרב יהודה דאמר שתים: **רבי אליעזר אומר.** באחת הוא חייב ולא בעינן מלא פי הזוג: **אחת חייב.** שבאחת הוא מקפיד שלא יהא נראה זקן: **שמלת אשה.** ודרך הנשים להקפיד על כך ולהתנאות: **ציצין.** כמין רצועות דקות הפורשות מעור האצבע סביב הצפורן: **שפירשו רובן.** קרובין לינתק: **מי איכא מידי כו'.** כיון דבכלי חייב חטאת ביד איכא שבות גזירה אטו כלי: **כלפי מעלה.** נגד הצפורן התחילו לפרוש דקא מצערו ליה טפי: **משום כותבת.** שמוליכה מכחול סביב העין כאדם המוליך קולמוס סביב האות: **טווה.** שמתקנת שערה בין אצבעותיה ופושטתו כשהוא נכרך. וללשון השני[י] עושה מאותו בצק כמין חוט:

לעצמה

אהני מעשיו דאי משתקלא חדא כו'. באחת מארבע דאי משתקלא חדא אחריתי נמי לא אזלא לה טומאה כ"ע מודו דפטור דהוי כמו חצי זית ממת גדול: **והא** דתנן פטור דאפיק חצי זית ממת גדול. וה"ה דהוה מצי לאוקמיה כגון דליכא אלא חצי זית בלבד אלא דניחא ליה לשנויי בחצי זית ממת גדול דהוי רבותא טפי דאי ליכא אלא חצי זית מן הכל פשיטא דפטור ודווקא חצי זית אבל כזית ממת גדול חייב אע"ג דאי משתקלה זית אחר לא אזלא טומאה מ"מ אהני מעשיו דמשתמכו לא גריר בתר המת וכשיוציאו המת מן הבית וישאר כזית זה יטמא כל הבית ומאלא שעתה בהוצאה זו הוא גורם טהרה: **ממת** גדול. לאו דווקא גדול אלא כלומר מב' זיתים או ג': **אבל** בכלי ד"ה חייב. היינו כרבי יהודה דמחייב במלאכה שאינה צריכה לגופה וא"ת ודילמא רבנן כר"ש סבירא להו ומנא ליה דמחייב בכלי ויש לומר דא"כ ליפלגי בכלי להודיעך כחן דרבנן והא דקאמר מהו דתימא רבנן בכלי נמי פטרי היינו פירושו דס"ל כר"ש וכדפרישית אבל רש"י פירש דפטרי משום דלא שייכא גזיזה אלא בצמר ואין נראה לר"י דבהא ליכא למיטעי דבכל בעלי חיים שייכא גזיזה כדאמר לעיל התולש כנף חייב משום גוזז: **והוא** שפירשו כלפי מעלה. פירש בקונטרס כנגד ראשי אצבעותיו שהן למעלה כשמגביה ידיו ור"ת מפרש שכלפי גוף קרי כלפי מעלה כדאשכחן בפ"ב דנדה (דף יג.) דקאמר מן העטרה ולמעלה והתם היינו לצד הגוף[ד]: **פוקסת.** מה שפירש בקונטרס פוקסת היינו סורקת ביד או במסרק אין נראה דבגמרא משמע דהוי כעין טוויה וסריקה אינה כעין טוויה כלל ועוד דא"כ היה שונה סורקת כדתנן (נזיר דף מב.) נזיר חופף ומפספס אבל לא סורק[ה]: **וכי** דרך אריגה בכך. ואף על גב דקולע נימין חשיבא אריגה כדאמרינן בפרק במה אשה (ב) (לעיל ד' סד.) הכא בשער לא חשיבא אריגה כמו בבגד ועוד דהכא אין סופה להתקיים שעומדת לסתירה:

התולש

עין משפט נר מצוה

לא א מיי' פט"ו מהל' שבת הלכה כב ופכ"ו הלכה כב סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שי"א סעיף ב:

לב ב ג מיי' פ"י מהל' טומאת צרעת הלכה א סמג לאוין שמג:

לג ד ה ו ז ח מיי' פ"ט מהל' שבת הלכה ח סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שמ סעיף א:

לד ט מיי' פי"ב מהל' ע"ז הלכה י סמג לאוין ם טוש"ע שם וטוש"ע י"ד סי' קפב סעיף ו:

לה י כ מיי' פ"ט מהל' שבת הלכה ט סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שמ סעיף לא:

◆

רב נסים גאון

גדול כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה שבתורה. וזה הדבר מיוחד בלאו דלא תסור כמו שפירשו בברכות (דף יט) בפרק מי שמתו. ומשכחת לה עוד בסוף פרק הקומץ (דף לז) במסכת מנחות. התולש סימני טומאה והכוה את המחיה עובר בלא תעשה. עיקר זה הוא מה שהזהיר הכתוב (דברים כד) השמר בנגע הצרעת. ואמרו רבותינו ז"ל בפירושו שזה הלשון הוא במקום לא תעשה, שבכל מקום שכתוב כמותו לא בא לומר אלא שלא תעשה אותו דבר, כמו שאמרו (עירובין דף צו) אמר ר' אבין אמר ר' אילעא כל מקום שנאמר השמר פן ואל אינו אלא לא תעשה. והזהיר הקב"ה את המצורע שלא יחתוך מה שנראה בבשרו מסימני צרעת, ומי שעובר על כך עובר בלא תעשה. ומיכן אמרה המשנה התולש סימני טומאה והכוה את המחיה עובר בלא תעשה. ומשכחת לה בסיפרי השמר בלא תעשה, בנגע זה שיער לבן, הצרעת זו המכוה. ולפיכך דצרכנו שיתיר לנו המילה בעת שתהראה בערלה צרעת, כמו שאמרו בפרק ר' אליעזר אומר אם לא הביא כלי (דף קלב) תנו רבנן מילה דוחה את הצרעת כו'. תנו רבנן ימול ערלתו ואע"פ שיש שם בהרת, ומה אני מקיים השמר בנגע הצרעת בשאר מקומות חוץ מן המילה כו', ת"ל בשר ואע"פ שיש שם בהרת. ובפרק ואלו הן הלוקין (מכות כב) אמרי מתקיף לה ר' אבהו וליחשוב נמי קוצץ בהרתו, ואזהרתיה השמר בנגע הצרעת.

◆

רבינו חננאל

אף במוציא את המת לקוברו, וטעמיה דר' שמעון דהוצאת המת לקוברו מלאכה שאינה צריכה לגופה היא וכל מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה. ואשכחנן דרבא ס"ל כר' שמעון בהא מילתא, ואף סבירא ליה כר' נתן בההוא קמייתא, דתני בריש פירקא נוטל אדם את בנו והאבן בידו. ואמרינן עלה אמר רבא הוציא תינוק [חי] וכיס תלוי לו בצוארו חייב. [וליחייב משום תינוק. רבא כר' נתן סבירא ליה דאמר חי נושא את עצמו]. וליבטל כיס לגבי תינוק, מי לא תנן ואת החי במיטה פטור אף על המטה, שהמטה טפלה לו. מטה לגבי חי מבטל לה כיס לגבי תינוק לא מבטל ליה. הוציא תינוק מת וכיס תלוי לו בצוארו פטור, וליחייב משום תינוק. (רבה) [רבא] כר' שמעון סבירא ליה [דאמר] כל מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה. ומדקדקי רבנן בההיא דקא מפטר המוציא את המת, דהני מילי דהיכא דלית ליה ריחא, דאי אית ליה ריחא נמצאת הוצאתו מלאכה שצריכה לגופה, ותניא בפרק א"ר עקיבא בסופיה, המוציא ריח רע כל שהוא. ואית לה לדא מלתא סייעתא בתלמוד א"י, ומילתא דמוכחא היא. אמר רבה ומודה ר' שמעון במרא לחפור בו וס"ת לקרות בו, דמאן דספיק להו חייב. ודייקינן בה מאי אצטריך רבה לאשמועינן הא מלתא, וכבר פשיטא [היא] דאי אמרת מר לחפור בה וס"ת לקרות בו מלאכה שאינה צריכה לגופה היא, היכי משכחת לה לר' שמעון מלאכה שהיא צריכה לגופה. ומהדרינן מהו דתימא לית ליה לרבי שמעון מלאכה שאינה צריכה לגופה עד דאיכא לגופו, כגון מר לעשות לו טס וס"ת להגיהו, קמ"ל רבא דלא צריך האי כולה, אלא מר לחפור בו וס"ת לקרות בו מודה בו ר"ש [נמי]. והוצאת המת דקא פטר בה ר' שמעון, דוקא מקרבן חטאת, אבל מיעבד הכי אסור, דקי"ל כל פטורי שבת פטור אבל אסור לבר מן הנך תלת. ולא שרי לכתחילה אלא היכא דכבודו לאפוקי [מרשות היחיד לכרמלית, או לעיולי מרשות הרבים לכרמלית. אבל לאפוקין מרה"י לרשות הרבים או לעיליה מרשות הרבים לרה"י אסור. כדקא מפרשינן מעשה דההוא שכבא דשכיב קרא (בורא) [בדרוקרת]. וקאמר ליה רב נחמן בר יצחק לרב יוחנן אחוה דמר בריה דרבנא האלקים דעיילת ביה את חדית ליה. וקא מפרש לא תימא דכר' שמעון

מסורת הש"ס

א) [עירובין מא: מגילה ג:] לעיל פא: ברכות יט: מנחות לז., ב) נגעים פ"ז מ"ד, ג) מכות כ: ע"ש, ד) ל"ל פי הזוג בשבת חייב, ה) [תוספתא פ"י ע"ש], ו) [שם], ז) [דברים יח], ח) [תורת כהנים פרשה א], ט) עיין לעיל פד: רש"י ד"ה ולא תיפקס, י) [במשנה לעיל], כ) [וע' תוס' מנחות יא. ד"ה מלמטה], ל) [וע"ע תוס' כתובות ד. ד"ה יפוקסת וע' תוס' מו"ק ט. ד"ה ופוקסת מגולח היטב],

◆

תורה אור השלם

ו לא יהיה כלי גבר על אשה ולא ילבש גבר שמלת אשה כי תועבת יי אלהיך כל עשה אלה: דברים כב ה

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' אבל בכלי ד"ה חייב: (ב) תוס' ד"ה וכי דרך וכו' בפ' במה אשה נ"ב ע"ל נו ע"א גבי תיכי חלילתא וע' עוד בדף פד ריש ע"א אבל יתולה בכולר כתי:

◆

גליון הש"ס

גמ' שרא ר"נ בר יצחק לאפוקיה לכרמלית. עי' תוס' לו ע"ב תד"ה כשבת: שם אחת משלש. עי' תט"ד סי' מח:

◆

מוסף רש"י

גדול כבוד הבריות שדוחה את ל"ת שבתורה. דכתיב (דברים כב) לא תוכל להתעלם, וכתיב והתעלמת, פעמים שאתה מתעלם, כגון זקן ואינו לפי כבודו (מגילה ג: וכעי"ז לעיל פא.). **אבל בכלי חייב.** מודו רבנן דחייב חטאת, דחשבינן ליה תולדה דגוזז את הצמר, שהוא תולש מן המחובר לבעלי חיים (שבועות יז.). **מלא פי הזוג.** חיתן של מספרים (מכות כ:). **אימא וכן לקרחה שתים.** ולפרושי אתא (שם). **במלקט לבנות.** שערות לבנות, מתוך שחורות, דכיון דאדם מקפיד על שער לבן לאחר שבין שערות שחורות, כדי שלא יראה זקן, אמרינן דכשהוא מלקט אותו מבין השחורות מלאכה חשובה היא לו וחייב משום גוזז, כיון דחייב לגוזז זו. שחורות מתוך לבנות לא נקיטין (שם). **אף בחול אסור.** שמתנאה עצמו כמו אשה (שם).

◆

רבינו חננאל (המשך)

קא אמינא ולאו כר' יהודה, אלא אפילו לר' יהודה דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה, הכא לכרמלית קאמינא דלית ביה חובא, אע"ג דאיכא בשאר מילי איסורא [דרבנן] מרה"י או מרה"ר לכרמלית, הכא שאני במקום כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה. והאי ל"ת לאו דלא תסור כדמפורש במנחות סוף פרק הקומץ. פלוגתא דר"ש ור' יהודה בהדיא לא אשכחן היכא פליגי, אלא מדוקייהו (במתכוין) [דמתניתין] דאמרינן הקורע באמתו ועל בתו וכל המקלקלין פטור. שנויית מתו. חמתו אחמתו קשיא. חמתו אחמתו נמי לא קשיא, הא רבי יהודה דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה, הא ר' שמעון דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה. ותוב הא דתנן וצל עקרב שלא תישוך כו'. ואמרינן איכא דמתני לה אהא הצד נחש בשבת ומתעסק שלא ישכנו פטור ואם לרפואה חייב. מאן תנא אמר רב יהודה. אמר רב רבי שמעון היא דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה. וכן אמר שמואל כל פטורי שבת פטור אבל אסור בר מהני תלת דפטור ומותר, וחדא מינייהו הצד נחש בשבת. וממאי דפטור מותר הוא, דתנן וצל עקרב שלא תשוך. ש"מ כי פליגי במתניתין במלאכה שאינה צריכה לגופה פליגי. וקשיא לן אי הכי קשיא דשמואל אדשמואל, דהכא אמר דפטור ומותר, וטעמיה מכופין קערה על גבי הנר. אלמא שמואל במלאכה שאינה צריכה לגופה כר"ש ס"ל, והא קי"ל דשמואל במלאכה שאינה צריכה לגופה כר' יהודה ס"ל, דתנן המיחם שפינהו לא יתן לתוכה צונן וכו'. וכבר פירשנוה בפרק כירה דשמואל כר' יהודה ס"ל. היכא דאית ביה היזק לרבים כגון גחלת של מתכת וכגון עקרב שלא תישוך, כגון הני בלחוד פליג שמואל על ר' יהודה. אבל במלאכה שאינה צריכה לגופה שמואל כרבי יהודה ס"ל. תנן התם בפ"ו דנגעים התולש סימני טמאה והכוה את המחיה עובר בלא תעשה. פי' שיער לבן שהפך בשאת והכוה את המחיה להעבירו עובר בלא תעשה. עיקרה השמר בנגע הצרעת אלמא אל תעבירהו ביד, וכדר' אבין א"ר אלעא דאמר כל מקום שנאמר השמר פן ואל אינו אלא בל"ת. איתמר אם תלש נימא אחת של שיער לבן שהפך בבהרת משני נימין דברי הכל

א) עי' תוס' לעיל דף ג' ע"א ד"ה הגד שהביאו קושיא זו בשם הר"י יעו"ש.